

ΕΚΘΕΣΕΙΣ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1930

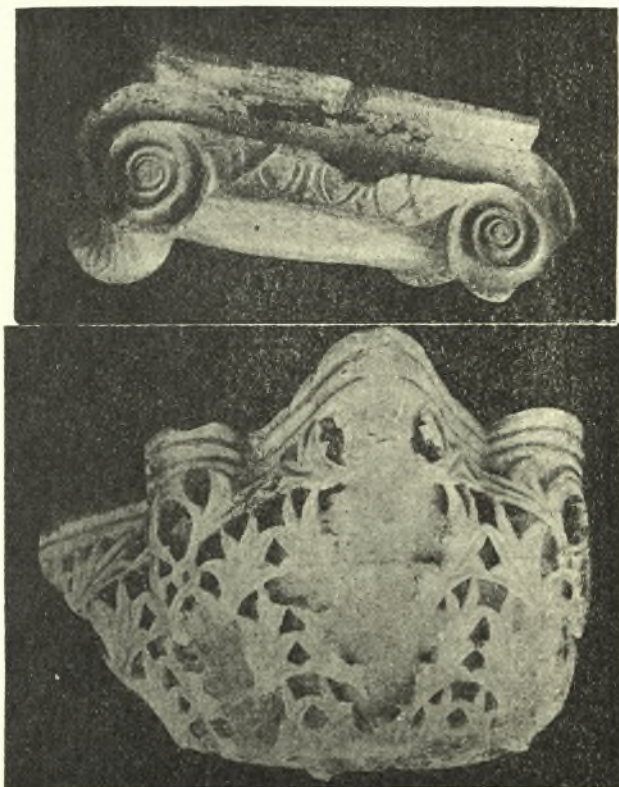
1. ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΝΕΑΣ ΑΓΧΙΑΛΟΥ

Κατὰ τὸ ἔτος 1930 ἐγένετο συνέχισις τῆς πέρυσιν ἀρξάμενης ἐρεῦνης ἐπὶ τοῦ ἀπαλλοτριωθέντος ὑπὸ τοῦ Σ. Ὑπουργείου Παιδείας γηπέδου Ζορμπᾶ, καθ' ἣν εἶχεν ἀνευρεθῆ μέρος στοᾶς ἐπεστρωμένης διὰ μωσαϊκοῦ δαπέδου καὶ δεξιώτερον αὐτῆς δύο αἵθουσαι καὶ ὁ κλίβανος τοῦ ὑποτιθεμένου ἐργαστηρίου τῶν μωσαϊστῶν, περὶ ὧν ἀνέφερον εἰς τὴν περυσινήν μου Ἐκθεσιν.

Ἐφέτος ἀπεκάλυψα δλόκληρον τὴν στοὰν ταύτην καὶ τμήματα πέντε ἑτέρων αἰθουσῶν βορείως καὶ ἀνατολικῶς τῆς στοᾶς, μεθ' ἧς αἴται συνδέονται. Ἀνεφάνησαν δηλονότι κατὰ τὸ συνημμένον πρόχειρον σχέδιον μέχρι τοῦδε: Στοᾶ (7.25 × 5.85 μ.) μετὰ κιονοστοιχίας ἐκ τριῶν κιόνων, ὧν ἀνευρέθησαν αἱ βάσεις, οἱ κορμοὶ καὶ τὰ ἰωνίζοντα κιονόκρανα καὶ ἑπτὰ αἵθουσαι συγκοινωνοῦσαι μετ' ἀλλήλων διὰ θυρῶν, ἧτοι δύο δεξιὰ τῆς στοᾶς καὶ τέσσαρες βορείως καὶ ἀνατολικῶς αὐτῆς, ἐπεστρωμέναι σχεδὸν πᾶσαι διὰ μωσαϊκῶν δαπέδων καλῆς τέχνης καὶ διατηρήσεως. Ἐκ τῶν αἰθουσῶν τούτων ἀπεκάλυψα τελείως μόνον τὴν ὑπ' ἀριθ. 1 ἄριστερὰ τῆς στοᾶς, πάσας δὲ τὰς λοιπὰς μόνον κατὰ τὸ ἥμισυ. Ἡ ἐπίχωσις φθάνει τὰ δύο μέτρα, ἡ δὲ ἀποχωμάτωσις εἶναι δύσκολος, καθόσον ἡ ἀνασκαφὴ ἐνεργεῖται ἐντὸς τῶν οἰκῶν τῆς Νέας Ἀγχιάλου καὶ ἡ μεταφορὰ τῶν χωμάτων εἶναι δυσκολωτάτη. Πλὴν τούτου ὅμως εἶμαι ἠναγκασμένος νὰ προβαίνω πρὸς τῆς ἀποχωματώσεως καὶ εἰς ἐκκαθάρισιν τῶν θεμελίων τῶν κατεδαφισθεισῶν τριῶν μεγάλων ἀποθηκῶν Ζορμπᾶ.

Τὸ κτίσμα, ὅπερ ἦλθεν εἰς φῶς διὰ τῶν ἐφετεινῶν κυρίως ἀνασκαφῶν, φαίνεται διευθυνημένον βορειοανατολικῶς, ἐκτείνεται δὲ εἰς μεγάλην περιοχὴν μὴ δυναμένην ἀκριβῶς νὰ προσδιορισθῇ. Ἐπεχείρησα δοκιμαστικὰς ἐρεῦνας εἰς τὰ συνεχόμενα γήπεδα τῶν: Ζώτου, Βοΐνογλου καὶ Καροκανίδου, ὅπου ἀνεῦρον εἰς ἀπόστασιν 15 μέτρων ἀπὸ τῆς ὑπ' ἀριθ. 7 αἰθούσης ὑψηλὸν στυλοβότην μετὰ μεγάλης βάσεως κατὰ χώραν, κιονόκρανα ἔχοντα περίμετρον 3 μ. καὶ κορμούς κιόνων, ἡ διάμετρος τῶν ὁποίων εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὴν ἀνευρεθεῖσαν βάσιν. Ἐπομένως ἐνώπιον ἡμῶν ἔχομεν κτίσμα μεγάλων διαστάσεων, ὅπερ δὲν δυνάμεθα πρὸς τὸ παρὸν νὰ προσδιορίσωμεν.

Τὰ ἀνευρεθέντα γλυπτὰ ἀρχιτεκτονικὰ μέλη — ἀνεφάνησαν δὲ πάμπολλα τοιαῦτα κατὰ τὰς ἐνεργηθείσας ἐφέτος ἀνασκαφάς, τεθραυσμένα δυστυχῶς κατὰ τὸ πλεῖστον — προδίδουσι χριστιανικὸν κτίσμα, καθόσον εἶναι : ἰωνικὰ κιονόκρανα ὁμοίου τύπου πρὸς τὰ ἐν τῇ βασιλικῇ Β εὐρεθέντα ἢ κιονόκρανα ἰωνίζοντα μεθ' ἡνωμένου ἐπιθήματος, αὐτοτελῆ ἐπιθήματα, κοσμούμενα διὰ σταυρῶν, ἀναδιπλούμενα διάτρητα καλαθοειδῆ, τύπου κιονοκρανῶν ἁγίας Σοφίας Κωνσταντινουπόλεως, διάτρητα θωράκια κιγκλιδωτὰ καὶ ἀνάγλυφα μετὰ σταυρῶν κ. ἄ. (βλέπε τὰς εἰκ. 1 - 3). Ἡ διάταξις ἐν τούτοις τῶν ἀνευρε-

Εἰκ. 1—2. Εὐρεθέντα κατὰ τὰς ἀνασκαφάς κιονόκρανα (ἰωνικόν καὶ ἀναδιπλούμενον καλαθοειδές) 5ου καὶ 6ου αἰῶνος.

θεισῶν αἰθουσῶν δὲν ἐπιτρέπει πρὸς τὸ παρὸν τὴν ὑπόθεσιν περὶ ὑπάρξεως ναοῦ. Μᾶλλον θὰ ἡδύνατό τις νὰ διακρίνῃ ἢ προσαρτήματα μεγάλου ναοῦ, οὔτινος ὅμως ἡ ἀρχὴ δὲν ἀνεφάνη εἰσέτι, ἢ καὶ μέγαρον χριστιανικῶν χρόνων μεγάλων διαστάσεων.

Ἡ διευκρίνις τμήματος εὗρισκομένου μεταξὺ γηπέδου Ζορμπᾶ καὶ Βοῖνογλου, ἣτις ἐφέτος δὲν ἦτο δυνατή, ἐφ' ὅσον δὲν ἔχουσιν εἰσέτι ἀπαλλοτριωθῇ τὰ συνεχόμενα γήπεδα, θὰ διεφώτιζε τὸν προσδιορισμὸν τοῦ ἀνασκαπτομένου μνημείου, καθόσον εἰς τὸ ἄκρον τοῦ γηπέδου Ζορμπᾶ, ὅπου ὁ ἰδιοκτήτης εἶχε τὸ ἀποχωρητήριον, εἶχον ἀναφανῇ δύο ἐπάλληλα μωσαϊκά, ἅτινα ὁ ἰδιοκτήτης εἶχε διατυπῆσει. Τὸ ἐν τούτων εἶναι εἰς βάθος ἑνὸς μέτρου, ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ δαπέδου τῆς αἰθούσης 7, τὸ δὲ ἕτερον 0.80 μ. κάτωθεν τούτου, ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ μωσαϊκοῦ τῆς στοᾶς (εἰκ. 4). Θὰ ἡδύνατο τις ἐπομένως νὰ ὑποθέσῃ, ὅτι ἔχομεν πρὸ ἡμῶν κρίσμα ῥωμαϊκῶν χρόνων

Εἰκ. 3. Ἀνασκαφέντα τμήματα αἰθουσῶν καὶ εὐρεθέντα γλυπτὰ μέλη.

ἐπεσκευασμένον καὶ διαρρυθμισμένον κατὰ τοὺς χριστιανικοὺς χρόνους. Ἡ συνέχισις τῶν ἀνασκαφῶν θὰ διαφωτίσῃ τὴν ὑπόθεσιν ταύτην.

Μωσαϊκὰ δάπεδα.

Τὰ σπονδαιότερα εὐρήματα τῆς ἐφετεινῆς ἀνασκαφῆς εἶναι — πλὴν τῶν ἀνωτέρω μνημονευθέντων γλυπτῶν καὶ ἐλαχίστων ἐπιγραφῶν ῥωμαϊκῶν χρόνων, ἃ παραθέτομεν κατωτέρω — τὰ ἀναφανέντα μωσαϊκὰ δάπεδα τῆς στοᾶς καὶ τῶν συνεχόμενων μετὰ τῆς στοᾶς αἰθουσῶν.

Α'. στοᾶς. — Ἡ στοὰ ἔχει δάπεδον μετὰ γεωμετρικῶν διακοσμήσεων διατεταγμένων οὕτως: τριπλῇ μετὰ γεωμετρικῶν σχεδίων παρυφῇ περιβάλλει μέγα τετράγωνον· τοῦτο πληροῦται δι' ὀκτὼ μικροτέρων τετραγώνων διατεταγμένων κυκλοτερεῶς καὶ ὀκτὼ τριγώνων μετὰ τούτων παρεντιθεμένων·

εἰς τὸ κέντρον σχηματίζεται μέγας κύκλος πληρούμενος διὰ ῥόμβων καὶ ἔχων ἐν τῷ μέσῳ σταυρὸν ἐντὸς κύκλου. Τὰ θέματα εἶναι σταυροὶ εἰς ποικίλας παραλλαγάς, σπειρομαίανδροι, πλοχομοί, δενδρῦλλα κλπ.

Β'. αἰθούσης ὑπ' ἀριθ. 1. — Ἡ ἀριστερὰ τῆς στοᾶς αἴθουσα (5.75×2.95) ἔχει ὑψηλότερον δάπεδον κατὰ 0.35 μ. εἰς ὃ ἀνέρχεται τις διὰ δύο βαθμίδων· πιθανῶς εἶναι προθάλαμος ὁδηγῶν εἰς συνεχομέναν αἶθουσαν — ἔχει δύο θύρας, ἐξ ὧν ἡ βορεία ἡρεννήθη καὶ μέρος τῆς συνεχομένης αἰθούσης. Τὸ ψηφιδωτὸν δάπεδον τοῦ προθαλάμου τούτου εἶναι τὸ πολυτελέστερον μωσαϊκὸν ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε ἀνευρεθέντων καὶ τὸ ἀρισιώτερον δια-

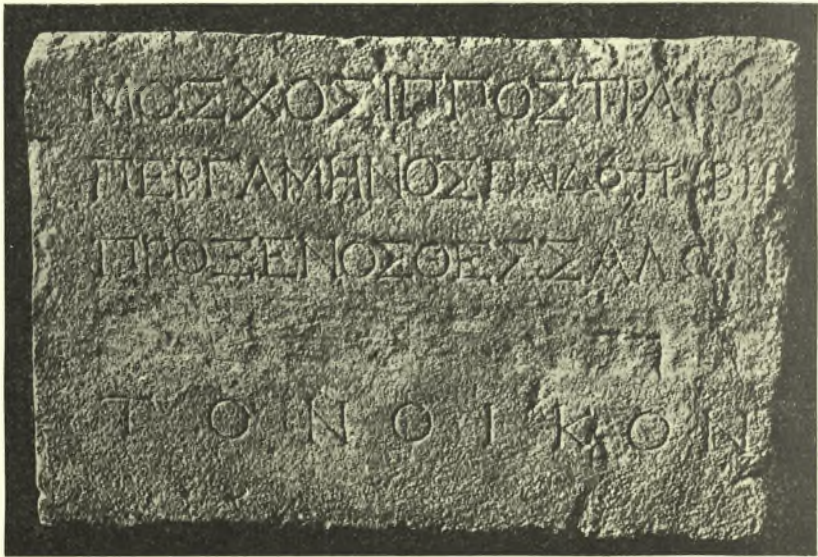
Εἰκ. 4. Τὰ ἀνιφανέτα ἐπ'ἀλληλα μωσαϊκὰ ἐπὶ δαπέδον μιᾶς τῶν ἀνασκαπτομένων αἰθουσῶν.

τηρούμενον. Διαιρεῖται τοῦτο εἰς δέκα τετράγωνα (ἕκαστον $0,70 \times 0,70$ μ.) διατεταγμένα εἰς δύο σειρὰς καὶ πλαισιούμενα διὰ παρυφῆς μετὰ πλοχιμῶν. Τὰ τετράγωνα τῆς πρώτης σειρᾶς πληροῦνται μὲ ῥαμφιζούσας πέρδικας, νήσους, παγώνια καὶ περιστρωθὲν ἀγγείων. Ἡ ἐκτέλεσις εἶναι ἀληθῶς ἀριστοτεχνική, ἡ δὲ ἁρμονία τῶν χρωματισμῶν (μαῦρα διαγράμματα, ἐρυθρὰ ἄνθη, κυναῖ καὶ πράσινα λεπτομέρεια εἰς κεφαλὰς καὶ πτερὰ πτηνῶν, λευκὸν βάθος κλπ.) προσδίδει χάριν καὶ ζωὴν εἰς τὸ θαυμάσιον τοῦτο ψηφιδωτὸν δάπεδον.

Γ'. Τὰ λοιπὰ μωσαϊκὰ. — Μετὰ τῆς στενῆς ταύτης αἰθούσης συνδέεται πρὸς βορρᾶν, ὥς εἵπομεν, ἑτέρα μεγάλῃ αἴθουσα (πλ. 5.75 μ.) ὁμοίως διὰ μωσαϊκοῦ δαπέδου ἐπεστρωμένη· τὸ δάπεδον ὁμῶς τοῦτο ἀνεῦρον μετὰ

πάχους στρώματος ἀνθρώπων καὶ τέφρας (ὑψ. 0.30 μ.) εἶναι δὲ σήμερον μέλαν ἐκ τῆς καύσεως καὶ δηλωτικὸν τοῦ τρόπου τῆς καταστροφῆς τοῦ μνημείου. Μετὰ ἐπίμονον ἐκκαθάρισιν ἀνεφάνη μόνον ἡ παρυφή ἐκ συριακῶν τροχῶν καὶ πλαίσιον μεγάλης κεντρικῆς συνθέσεως.

Τὰ δάπεδα τῶν ὑπ' ἀριθ. 3 καὶ 4 αἰθουσῶν εὐρίσκονται εἰς ὁμοίαν κατάστασιν πρὸς τὸ μωσαϊκὸν τῆς προηγουμένης αἰθούσης, ἀπεκάλυψα δὲ μόνον μικρὸν αὐτῶν μέρος ἀφ' οὗ κατεδάφισα πάντα τὰ ἐπ' αὐτῶν προσκτίσματα τῆς οἰκίας Εὐλογημένου, τῆς παραχωρηθείσης, ὡς γνωστόν, δι' ἐνεργειῶν μου πρὸ καιροῦ εἰς τὴν ἀρχαιολογικὴν ὑπηρεσίαν ἄνευ ἀποζημιώσεως.

Εἰκ. 5. Ἐπιγραφή ἑλληνιστικῶν χρόνων ἐπὶ χριστιανικοῦ ἐπιθήματος

Τοῦναντίον τὸ δάπεδον τῆς ὑπ' ἀριθ. 5 αἰθούσης (πλ. 4.60 μ.) διατηρεῖται καλῶς, εἶναι δὲ γεωμετρικὸν μετὰ σπειρομαϊάνδρων καὶ σταυρῶν καὶ ὁμοιάζει πρὸς τὸ δάπεδον τῆς στοᾶς, μεθ' ἧς κυρίως ἡ αἵθουσα αὕτη συνδέεται διὰ μεγαλοπρεποῦς πύλης, ἧς ἀνευρέθη τὸ μαρμάρινον κατώφλιον καὶ τμήματα μεγάλου ὑπερθύρου μετὰ γλυφῶν ἐπιμελέστατα εἰργασμένων.

Ἡ ὑπ' ἀριθ. 6 αἵθουσα εἶναι ἐπεστρωμένη διὰ μαρμαρίνων πλακῶν διατηρουμένων εἰς ὥρισμένα μέρη, ἀνεφάνη δὲ κατὰ μὲν τὸ ΝΑ αὐτῆς ἄκρον ὅπῃ ὡδηγοῦσα εἰς ὄχeton καλῶς ἐκτισμένον καὶ ἐκτεινόμενον ἔξω τοῦ δυτικοῦ τοίχου, κατὰ δὲ τὸ ΝΑ αὐτῆς ἄκρον μαρμαρίνον βάθρον παραστίδος μετὰ

γλυφῶν τῆς παραστάδος ταύτης ἀνεφάνησαν τμήματα κοσμούμενα εἰς τὰς στενὰς αὐτῆς πλευρὰς διὰ κληματίδος μετὰ φύλλων κισσοῦ ἐπιμελῶς εἰργασμένων.

Ἡ τελευταία ὑπ' ἀριθ. 7 αἵθουσα ἠρευνήθη καὶ ἐφέτος δὲν κατέστη ὅμως δυνατὴ ἡ ἐντελὴς ἐκκαθάρισις αὐτῆς· ἔχει τὸ μωσαϊκὸν τῆς δάπεδον ὑψωμένον 0.80 μ. ἀπὸ τῆς στοᾶς.

Ἐπιγραφαί :

Κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς ἀνεῦρον καὶ τὰς ἐξῆς ἐλληνιστικῶν καὶ ῥωμαϊκῶν χρόνων ἐπιγραφὰς ἐπὶ χριστιανικῶν μελῶν καὶ ἰδίᾳ ἐπιθημάτων τῶν ἰωνικῶν κιονοκράνων τῆς στοᾶς :

1) Ἐπὶ ἐπιθήματος $0,54 \times 0,35$ πλάχ. 0,14 ὑψ. γραμμ. 0,03 μ. (βλ. εἰκ. 5).

Μεταγραφή:

*Μόσχος Ἱπποστράτου
Περγαμηνὸς Παιδοτριβῆς
Πρόξενος Θεσσαλῶν
Τὸν Οἶκον.*

Ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ἔχει ἀποξεσθῆ ἡ τετάρτη σειρά.

2) Ἐπὶ ὁμοίου ἐπιθήματος ἐπιγραφὴ κατεστραμμένη ἐξ ἧς διασφύζονται δύο σειραὶ εἰς τὴν ὀριζοντίαν καὶ κάθετον ἐπιφάνειαν :

α') . . ΟΥ ΕΩΣΙΠΑΤΡΟΥ ΤΟ ΔΕΥΤΕ(ρον) . .
 . . ΛΗΣ ΕΒΑΣΤΗΟΥ ΟΙ ΑΠΗΛΕΥΣ . .
 β') ΤΟ ΛΑΒΟΝ ΠΑΡΑ ΝΕΙΚΩΣ ΤΗΣ ΦΑΜΕΝΗΣ
 ΕΡΩΣ ΘΑΡΙΠΟΝΕΙΚΥΤΟΥΝ

3) Ἐπὶ τμήματος μεγάλου λίθου (πλάχ. 0,48) λείψανα μεγάλης ἐπιγραφῆς (ὑψ. γραμμ. 0,045 μ.), ἐξ ἧς διασφύζονται εὐκρινέστερον :

ΕΠΑΤ . . . ΑΡΙΣΤΗ(ν) . . .

Γ. Α. ΣΩΤΗΡΙΟΥ